

Warszawa, dnia 8 czerwca 2015 r.

KMP.570.5.2015.PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji
w Izbie Zatrzymań Oddziału Żandarmerii
Wojskowej w Krakowie**

1. Wprowadzenie

Na podstawie Artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 r. Nr 30, poz. 192), w dniu 8 kwietnia 2015 r., do Izby Zatrzymań Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie (zwanej dalej: izbą, placówką) udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP): dr Justyna Jóźwiak (socjolog, politolog w zakresie resocjalizacji), Piotr Rafalski oraz Przemysław Kazimirski (prawnicy).

Celem wizytacji przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób osadzonych w izbie poprzez dokonanie oceny pod kątem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania izby z chor. Andrzejem Łakomym - Komendantem izby oraz ze st. chor. sztabowym Grzegorzem Wolańskim - kierownikiem Sekcji Profilaktyki Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie;

- dokonano oglądu izby, w tym: pomieszczeń dla osadzonych żołnierzy, pomieszczenia do podgrzewania posiłków, umywalni i toalet dla zatrzymanych, magazynu, pokoju lekarskiego oraz pokoju dyżurnego;
- zapoznano się z następującą dokumentacją izby: książką meldunków, książką ewidencji osób i depozytów, książką skarg i wniosków, protokołami zatrzymań.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy BRPO przekazali kpt. Maciejowi Fijałce p.o. Szefa Wydziału Prewencji Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie, Komendantowi Izby Zatrzymań, kierownikowi Sekcji Profilaktyki Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Instrukcję dla obsługi Izby Zatrzymań, Regulamin dla żołnierzy osadzonych w izbie oraz Porządek dnia Izby Zatrzymań Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie.

2. Legalność pobytu

Izba funkcjonuje na podstawie rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 września 2014 r. w *sprawie izb zatrzymań* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1358), zwanego dalej rozporządzeniem.

Wizytowana placówka przeznaczona jest dla 10 osób, umieszczanych w niej w przypadkach określonych w art. 38 ust. 1 oraz art. 88 ust. 1 - 3 ustawy z dnia 9 października 2009 r. *o dyscyplinie wojskowej* (Dz. U. z 2009 r. Nr 190, poz. 1474, z późn. zm.) oraz w art. 26a ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. *o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych* (tekst jednolity Dz. U. z 2014, poz. 568) - zwanej dalej ustawą.

W trakcie wizytacji, w Izbie nie przebywała żadna osoba zatrzymana.

Analiza protokołów zatrzymań nie wykazała bezpodstawnego umieszczenia w izbie zatrzymanych żołnierzy, jak również przypadków przekroczenia czasu ich zatrzymania.

Warto wskazać w tym miejscu, że dokumentacja związana z funkcjonowaniem izby prowadzona jest w sposób bardzo rzetelny, nie budzący wątpliwości co do poszczególnych czynności wynikających z pełnia służby w placówce.

Z informacji uzyskanych od Komendanta izby wynika, iż w roku 2014 w Izbie umieszczonych zostało 17 osób – 15 żołnierzy i 2 cywilów, zaś w roku bieżącym do dnia 8 kwietnia - 2 żołnierzy.

3. Personel

Na etacie zatrudniony jest Komendant Izby Zatrzymań Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie. Pozostali żołnierze (16 mężczyzn i 2 kobiety) posiadają przeszkolenie do pełnienia służby w izbie. Działalność placówki nie ma permanentnego charakteru – jest ona uruchamiana tylko w sytuacji umieszczenia w niej osoby zatrzymanej.

Jak wynika z informacji przekazanych przez Komendanta izby, żołnierze pełniący służbę w wizytowanej jednostce, wzięli udział w 2 szkoleniach zorganizowanych w 2014 r., które dotyczyły: udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz komunikacji interpersonalnej i radzenia sobie ze stresem. W 2015 r. zaplanowano powtórkę wymienionych szkoleń.

Pracownicy KMP zwracają uwagę, że poza szkoleniami związanymi z pełnieniem obowiązków służbowych w izbie, przydatne byłyby również takie, które dotyczą tematyki praw człowieka, w szczególności w regulacjach międzynarodowych. Warto dodać, że potrzebę ich organizacji dostrzega również Europejski Komitet Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego).

4. Warunki bytowe

Wśród 5 dwuosobowych cel dla zatrzymanych, 1 przeznaczona jest do realizacji kary aresztu wojskowego.

Pomieszczenia izby nie są monitorowane. Monitoring obejmuje jedynie wejście do placówki.

Każda z cel wyposażona była w prycze do spania, stoły, taborety oraz półki wiszące. Wyposażenie pomieszczeń, pozbawione ostrych krawędzi, przymocowane zostało na stałe do podłogi i ścian. Wizytujący zwrócili uwagę, że nie w każdej celi znajdował się tekst porządku dnia oraz wykazu instytucji stojących na straży praw człowieka. Przedstawiciele mechanizmu stoją również na stanowisku, że w celach powinny być także dostępne kopie Praw i obowiązków osób osadzonych w izbie. W związku z powyższym, pracownicy BRPO zalecają uzupełnić dostrzeżone braki.

Ściany cel dla zatrzymanych zostały pomalowane do wysokości ok. 1,5 m. zmywalną farbą olejną. Ponadto w pokojach zamontowano okna i kaloryfery centralnego ogrzewania, zabezpieczone od wewnątrz stalową siatką. Stan czystości pomieszczeń oraz stan sprzętu kwaterunkowego dla zatrzymanych oceniony został przez wizytujących jako bardzo dobry.

Każda z cel dla zatrzymanych wyposażona jest w przycisk instalacji przyzywowej, umożliwiający w razie potrzeby wezwanie żołnierza pełniącego służbę w izbie. Drzwi wejściowe oraz okna w celach, mają zamontowane czujniki uruchamiające automatycznie urządzenie dźwiękowe sygnalizujące ich otwarcie. W związku z informacją przekazaną wizytującym przez Komendanta izby odnośnie awarii czujnika otwarcia okna w jednej z cel, pracownicy BRPO proszą o informację, czy zgłoszona usterka została usunięta.

Na ścianie pokoju dyżurnego, w którym realizowane są czynności formalne związane z przyjęciem osoby zatrzymanej wywieszane są Prawa i obowiązki osoby osadzonej w izbie oraz Pouczenie osoby zatrzymanej o przysługującej jej prawach. W pokoju komendanta izby znajdującym się obok, zamontowana została tablica instalacji przyzywowej.

Osoba umieszczona w izbie otrzymuje ubranie robocze, poszewkę, koc, poduszkę oraz materac. Rzeczy wartościowe osób zatrzymanych umieszcza się w skrzynce pancerniej. Ubrania wierzchnie zatrzymanych przechowywane są

w magazynie. Rzeczy osobiste zatrzymanych chorych zakaźnie przechowywane są w osobnym, przeznaczonym na ten cel pomieszczeniu. Na brudną pościel, odzież oraz ręczniki przeznaczono w magazynie wolnostojące plastikowe kosze. W magazynie znajdują się również środki higieniczne (pasty do zębów, mydło). Wizytujący dostrzegli brak środków higieny osobistej dla kobiet, dlatego też zalecają odpowiednie wyposażenie magazynu.

Na terenie izby wyodrębniono toaletę dla zatrzymanych wyposażoną w 2 sedesy, pisuar oraz umywalkę. Poza nią, do dyspozycji zatrzymanych pozostaje również łazienka z dwoma prysznicami. Przesłony za pomocą których osłonięto natryski oraz toalety umożliwiają w ocenie pracowników KMP korzystanie z tych urządzeń w warunkach zapewniających intymność.

W wizytowanej jednostce znajduje się także pomieszczenie do przygotowywania posiłków. Przebywający w izbie zatrzymani żołnierze otrzymują suchy prowiant odpowiadający normie 010 określonej w załączniku do rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2011 r. w *sprawie wyżywienia żołnierzy czynnej służby wojskowej* (Dz. U. z 2011 r., Nr 63, poz. 327). Sprawdzenie dat przydatności produktów żywnościowych dostępnych w dniu wizytacji (konserwy, czekolada, woda, soki, pieczywo), nie ujawniło artykułów przeterminowanych. Z informacji Komendanta izby wynika, że możliwe jest również wydanie zatrzymanemu na jego życzenie, posiłku ciepłego.

5. Traktowanie

Z informacji uzyskanych od Komendanta izby wynika, że ani w 2014 roku, ani w roku bieżącym wobec osób umieszczonych w izbie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. Analiza książki skarg i wniosków nie ujawniła żadnych skarg złożonych przez żołnierzy zatrzymanych w izbie.

W analizowanym okresie, w placówce nie miało również miejsca żadne wydarzenie nadzwyczajne. Nie złożono także żadnego zawiadomienia o podejrzeniu

popęnienia przestępstwa. Ponadto nie toczą się postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko żołnierzom przydzielonym do obsługi izby.

Kontrolę osobistą żołnierza umieszczanego w izbie przeprowadza się w pokoju lekarskim. Przedstawiciele KMP pragną zauważyć w tym miejscu, że opisana czynność jako ingerująca w chronione przez art. 41 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej prawo do nietykalności i wolności osobistej, winna zostać uregulowana w akcie prawnym rangi ustawy, zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP stanowiącym, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła się do Ministra Obrony Narodowej w piśmie z dnia 4 marca 2015 r. z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do uregulowania czynności kontroli osobistej osób umieszczanych w izbach zatrzymań Żandarmerii Wojskowej, w akcie prawnym rangi ustawy. Należy także dodać, że sprawa kontroli osobistych wykonywanej przez różne podmioty prawa, stanowiła również przedmiot wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 29 sierpnia 2014 r. skierowanego do Trybunału Konstytucyjnego (znak wniosku II.519.344.2014.ST).

W czasie wizytacji placówki, pracownicy BRPO zostali poinformowani o stosowaniu wobec osób zatrzymanych i przebywających w izbie narkotestów. W związku z tym, wizytujący zwracają się z prośbą o wskazanie podstawy prawnej umożliwiającej wykonywanie takich testów na terenie izby wobec osób zatrzymanych.

6. Prawo do informacji

W czasie wizytacji ustalono, iż podczas osadzania w izbie każdy żołnierz jest ustnie informowany o prawach i obowiązkach, które przysługują mu w związku z zatrzymaniem oraz umieszczeniem w izbie - podstawie prawnej i przyczynie zatrzymania, prawie do wniesienia zażalenia do właściwego sądu wojskowego,

możliwości żądania nawiązania w dostępnej formie kontaktu i bezpośredniej rozmowy z adwokatem, a także żądania zawiadomienia o zatrzymaniu osoby najbliższej lub innej osoby.

Zaznaczyć w tym miejscu należy, że w chwili zatrzymania każda osoba może zawiadomić swoich bliskich o fakcie zatrzymania. Realizacja tego prawa następuje za pośrednictwem oficera dyżurnego lub Komendanta izby. Przedstawiciele mechanizmu podkreślają, że zgodnie z Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 r. *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana* (Zasada 16.1). W związku z powyższym, w ocenie wizytujących osoby umieszczane w izbie powinny realizować opisane prawo samodzielnie, o ile wyrażą taką wolę i nie ma przeciwwskazań procesowych.

Osadzonych w izbie można również odwiedzać za zgodą organu, w dyspozycji którego pozostają (np. prokuratury). Zatrzymani mają również możliwość kontaktu osobistego z adwokatami.

7. Prawo do opieki medycznej

Badania zatrzymanych odbywają się w pokoju lekarskim wyodrębnionym w izbie. Pomieszczenie to wyposażone zostało w biurko, leżankę oraz umywalkę. O tym, czy badanie odbywa się w obecności żołnierza pełniącego służbę w izbie, decyduje lekarz.

8. Zalecenia

Działając w oparciu o art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają Komendantowi Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Krakowie:

1. wskazanie podstaw prawnych umożliwiających przeprowadzanie testów na obecność narkotyków w organizmie wobec zatrzymanych w izbie;
2. umożliwienie osobie zatrzymanej bezpośredniej realizacji prawa do powiadomienia osób bliskich o fakcie zatrzymania i pobytu w izbie;
3. zaopatrzenie wszystkich cel w teksty porządku dnia oraz praw i obowiązków osadzonego w izbie;
4. wzbogacenie asortymentu środków higieny o artykuły higieny osobistej dla kobiet;
5. organizację szkolenia dla członków personelu izby dotyczącego praw człowieka zawartych w regulacjach międzynarodowych.